

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТРЕРСЬКА

РОБОТА

13.05 – КМР.1697 «С» 2022.11.14.021. ПЗ

КОНОПЛЯНИК МАКСИМ ІВАНОВИЧ

2023 р

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет землевпорядкування

УДК 332.26:352.07(477.41-22)

ПОГОДЖЕНО
Декан факультету
землевпорядкування

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО
ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри управління
земельними ресурсами

Т.О. Євсюков
« » 2023 р.

О.С. Дорош
« » 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Обґрунтування екологічно безпечного використання
земель сільськогосподарського призначення на
регіональному рівні»

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

Освітня програма Геодезія та землеустрій

Орієнтація освітньої програми Освітньо-професійна

Гарант освітньої програми
д. е. н., професор

А. Г. Мартин

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи
д. е. н., професор

І. П. Купріянич

Виконав

М. І. Конопляник

КИЇВ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет землевпорядкування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
управління земельними
ресурсами

д.с.н., проф.

О.С. Дорощ

«___» _____ 2022 року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

СТУДЕНТУ

Коноплянику Максиму Івановичу

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

Освітня програма Геодезія та землеустрій

Магістерська програма Охорона земель

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: «Обґрунтування
екологічнобезпечного використання земель сільськогосподарського
призначення на регіональному рівні». Затверджена наказом ректора

НУБіП України від 14.11. 2022 року № 1697 «С».

Термін подання завершеної роботи на кафедру за 10 днів до захисту.

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: загальна
інформація про об'єкт дослідження, статистичні дані, наукові звіти,
нормативні документи.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні основи екологічнобезпечного використання земель
сільськогосподарського призначення;

2. Перспективи формування екологічнобезпечного використання
сільськогосподарських земель на прикладі Львівської області;

3. Обґрунтування екологічно безпечного використання земель сільськогосподарського призначення.

НУБІП України

Дата видачі завдання « _____ » _____ 2022 року

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи І.П.С. Дірянчик

НУБІП України

Завдання прийняв до виконання М.І. Коношяниш

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РЕФЕРАТ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна магістерська робота складається із вступу трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі досліджено теоретичні основи екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення, зокрема розглядається зміст та принципи екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення, значення землеустрою у формуванні екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення та правові проблеми використання земель.

У другому розділі проаналізовано перспективи формування екологобезпечного використання сільськогосподарських земель на прикладі Львівської області, дана загальна характеристика сільського господарства та сільських територій області, досліджено земельні ресурси та ґрунти, виявлено існуючі екологічні проблеми аграрного сектору області.

У третьому розділі проаналізовано організаційне та економічне забезпечення механізму екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення, запропоновано підходи до екологобезпечного використання ґрунтів орних земель Львівської області та обґрунтовано екологобезпечне використання земель сільськогосподарського призначення на прикладі Колтівської громади Золочівського району Львівської області.

Дана робота також містить таблиці, діаграми, картосхеми які доповнюють зміст дослідження та вирішення поставлених завдань.

У висновках узагальнено необхідність та актуальність екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення та обґрунтовано підходи до такого їх використання.

Ключові слова: екологічно безпечне використання землі сільськогосподарського призначення, охорона земель, раціональне використання земель, деградовані землі.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ЗМІСТ

ВСТУП 9

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ 11

ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Зміст та принципи екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення 11

Значення землеустрою у формуванні екологобезпечного 16

використання земель сільськогосподарського призначення

Правові проблеми використання земель сільськогосподарського призначення 22

РОЗДІЛ 2. ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ 33

ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Загальна характеристика сільського господарства та сільські території Львівської області 33

Земельні ресурси та ґрунти Львівської області 35

Аналіз екологічних проблем аграрного сектору області 39

РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ 42

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

3.1 Організаційне та економічне забезпечення механізму екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення 42

3.2. Екологобезпечне використання ґрунтів орних земель 45

Львівської області

3.3 Обґрунтування екологічно безпечного використання земель

51

сільськогосподарського призначення на прикладі

Колтвеської громади Золочівського району Львівської

області

ВИСНОВКИ

59

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

61

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

Актуальність. Соціальний та економічний розвиток будь-якої країни в сучасному світі визначається, насамперед, продовольчою безпекою, в зв'язку з чим проблема відтворення ресурсів аграрної сфери та сталого розвитку аграрного сектора економіки в цілому є вагомим частинкою державної політики. Тому сільське господарство повинно розвиватися з урахуванням вимог екологічнобезпечного використання земель, відтворення родючості ґрунтів, запобігання їх деградації та погіршення якісних характеристик.

Метою даної магістерської кваліфікаційної роботи є дослідження еколого-економічних проблем використання земель сільськогосподарського призначення та обґрунтування шляхів екологічнобезпечного їх використання.

Предметом є еколого-економічні підходи до екологічнобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення.

Об'єкт: землі сільськогосподарського призначення.

Для досягнення мети у роботі були поставлені наступні завдання:

- обґрунтувати теоретичні основи екологічнобезпечного використання сільськогосподарських земель
- проаналізувати сучасний стан та виявити існуючі проблеми використання земель сільськогосподарського призначення у Львівській області

- обґрунтувати екологічнобезпечне використання земель сільськогосподарського призначення на прикладі Колтнівської громади Золочівського району Львівської області.

Методи дослідження: монографічний для визначення наукової розробленості проблеми екологічнобезпечного використання

сільськогосподарських земель; абстрактно-логічний; порівняльно-правовий – для аналізу вітчизняного законодавства; аналізу та синтезу – для оцінювання сучасного стану ґрунтів Львівської області; описового моделювання та узагальнення – для формулювання висновків, обґрунтування теоретичних положень.

Структура магістерської кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Н І

1.1. Зміст та принципи екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення

Н І

Соціально-економічна безпека будь-якої країни в сучасному світі визначається, насамперед, продовольчою безпекою, в зв'язку з чим проблема відтворення ресурсів агросфери та сталого розвитку аграрного сектора економіки в цілому є вагомим ланкою державної політики. При цьому в процесі забезпечення сталого розвитку сільського господарства важливу роль відіграє система землекористування. Адже земля є головною складовою і базисом довкілля, що містить територію, педосферу,

ландшафт, атмосферу, флору, копалини, води тощо. Земля формує базис для розвитку рослинництва та, відповідно, реалізує функцію задоволення суспільно-харчових потреб, що свідчить про ведення і розвиток галузі сільського господарства, передусім, завдяки землекористуванню [53]. Під час ведення сільськогосподарської діяльності земельні ресурси є, передусім, надбанням природи, водночас формуючи внутрішню складову виробничого процесу, а також його узагальнюючі аспекти. З огляду на це, земельні ресурси виступають основним засобом виробництва в агросфері та фізичною основою для отримуваної сільгосппродукції, а також є елементом природних продуктивних сил. Кількість ймовірних екологічно-суспільних небезпек, які виникають через надмірне аграрне

Н І

Н І

землекористування, об'єктивно спонукає до вирішення питань забезпечення екобезпеки. Надзвичайно важливим та дієвим інструментом забезпечення сталого розвитку сільських територій, на нашу думку, є формування системи екологічнобезпечного аграрного землекористування, що повинно стати цільовим орієнтиром для забезпечення належного рівня життєдіяльності людей та стану агроєкосистем. [18, 14]. Вважаємо, що екологічнобезпечне аграрне землекористування повинно забезпечувати, насамперед, безпечне ведення дозволеного виду господарської діяльності.

Фактично йдеться про спроможність протидіяти впливу несприятливих екологічних чинників, у т.ч. природні катаклізми, а також спроможність запобігти чи мінімізувати виробничі спади. Водночас, збалансований розвиток у контексті розвитку сільських територій передбачає захист визначених обсягів особливо цінних сільгоспугідь або, у випадку їх скорочення, підтримання (наращення) обсягів виробництва сільгосппродукції, ресурсного потенціалу земель. [1, 34].

Отже, сталий розвиток сільських територій в ринкових умовах господарювання неможливий без формування екологічнобезпечного аграрного землекористування. В цілому зміст системи екологічнобезпечного аграрного землекористування повинен передбачати збалансований розподіл та ефективність використання земель у структурі загальної агроєкологічної системи, підтримку, охорону (профілактика деградаційних процесів) та покращення первинних якостей сільгоспземель (збільшення рівня ґрунтової родючості). [33, 35].

Збагнути значення екологічнобезпечного аграрного землекористування, а також визначити шляхи розв'язання проблем та систематизувати напрями його формування можна на основі використання загальних положень безпекової теорії. Нагальність утворення теорії, яка дозволить визначити повну сукупність проблемних безпекових аспектів, сформувалася внаслідок зацікавленості прогностичною діяльністю у площині

несприятливих подій та виявленням ступеня впливовості на них певних чинників. З метою визначення прикладної вагомості застосовують розлоге тлумачення сутності безпеки, що виникає у результаті прямої взаємодії суспільно-соціальних об'єктів та природних чинників внаслідок несприятливого та руйнівного впливу останніх. Опірність деструктивним наслідкам вказаних негативних впливів забезпечує стабільний добробут і процес діяльності людини та соціальних об'єктів, зберігаючи параметри їх функціонування на відмітках вищих, аніж критичні [41].

У цьому зв'язку, екологічну безпеку нерідко вживають у значенні захищеності, розуміючи її як стан, згідно якого гальмується поява прихованих небезпек певного об'єкта або ж істотно скорочуються їх несприятливі ефекти. Окрім того, захищеність передбачає реалізацію визначених ініціативних та дієвих заходів. Тож, положення теорії безпеки орієнтовані на опір загрозам, або інакше – на вчасне виявлення потенційних небезпек та реалізацію системи заходів щодо попередження негативних екологічних індикацій таких загроз [2]. З метою забезпечення екологобезпечного аграрного землекористування необхідним є запровадження низки заходів щодо організації безпечних режимів процесу використання земель, що враховують біологічні особливості ґрунтів та рослин, а також природно-кліматичні умови територій [16]. Також необхідною умовою забезпечення захисту земель сільськогосподарського призначення від можливих екологічних загроз та ризиків обов'язковим є дотримання вимог щодо раціональної організації земельних угідь та структури посівних площ.

Питання забезпечення екологічної безпеки передбачає, що організація аграрного землекористування має враховувати всі чинники, що впливають на стан земель і довкілля, а також на сталий розвиток агроєкосистем в цілому [27].

Державну підтримку екологобезпечного аграрного

землекористування слід розглядати як комплекс інструментів фінансово-економічного та регулятивно-управлінського спрямування, що надають змогу забезпечити екологізацію землекористування. З-поміж головних

цілей такого сприяння екологобезпечного аграрного землекористування варто виокремити: попередження деградаційних процесів та решти

негативних впливів землекористування, у т.ч. і завдяки матеріальному заохоченню суб'єктів господарювання, застосуванню екологобезпечних технологічних процесів тощо; ведення обліку якісних характеристик угідь

та здійснення відповідного контролю; виявлення, мінімізація та усунення можливих недоліків і порушень, застосування штрафних санкцій тощо;

моніторинг земель та здійснення контролю за збалансованим землекористуванням; нормативно-правове упорядкування та інтеграція

екологічних вимог до чинного земельного законодавства; забезпечення відповідних умов для сприяння подальшого ефективного розвитку

екологобезпечного аграрного землекористування.

Наразі виділяють наступні принципи екологобезпечного землекористування: *принцип науковості* передбачає, що організація

екологобезпечних аграрних землеводінь і землекористувань має ґрунтуватися на теоретико-прикладних дослідженнях взаємодії людини та

довкілля з урахуванням агрономічних і землепорядних норм раціонального землекористування;

– *принцип пріоритету аграрного землекористування* під час перерозподілу угідь земельного фонду;

– *принцип пріоритету екологічної безпеки* перед будь-якими іншими її видами (продовольча, економічна тощо);

– *принцип економічної відповідальності* як обов'язок землекористувачів відшкодувати збитки заподіяні внаслідок

екодеструктивного землекористування агроекосистемам, людині та суспільству;

– *принцип системності*, що передбачає врахування сукупності всіх елементів системи екологобезпечного аграрного землекористування;

– *принцип сумісності* передбачає, що під час здійснення організації елементів території аграрних землеводінь і землекористувань слід прагнути до екологічної рівноваги у створюваних агроландшафтах, які

забезпечують потреби суспільства з метою найбільш ефективного використання земельно-ресурсного потенціалу;

– *принцип цільового використання земель сільськогосподарського призначення*, що передбачає з огляду на вимоги законодавства

використання землевласниками і землекористувачами сільськогосподарських земель відповідно до певних норм з урахування обмежень;

– *принцип екологічної відповідальності*, що зумовлює певну міру відповідальності суб'єктів землекористування за результати, отримані від користування земельними ресурсами, які спричинили екологічні загрози, ризики та небезпеки;

– *принцип стабільності володіння і користування землею*, що передбачає тривалість і стійкість сформованих земельних відносин, що забезпечують ефективне використання аграрниками наявних ділянок і сільськогосподарських угідь і підвищення родючості ґрунтів;

– *принцип забезпечення балансу інтересів суб'єктів землекористування* (землевласників, землекористувачів, держави, громади

та суспільства в цілому) в процесі організації екологобезпечних аграрних землеводінь і землекористувань;

– *принцип забезпечення балансу продуктивності земель та асиміляційного потенціалу*;

принцип превентивності тобто попередження наслідків антропогенного впливу на землі сільськогосподарського призначення.

Значення землеустрою у формуванні екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення

Землеустрій при формуванні екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення відіграє важливу роль зокрема у частині планування використання та охорони земель, що являє собою діяльність уповноважених органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також окремих землекористувачів, яка полягає у формуванні та впровадженні програм використання та охорони сільськогосподарських угідь з урахуванням екологічних, економічних, соціальних, географічних та інших особливостей конкретних територій, а також у прийнятті на їх основі обґрунтованих управлінських рішень [14].

Планування використання земельних ресурсів має сприяти виробленню напрямів земельної політики у сфері використання та охорони земель на найближчу перспективу на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. В процесі розробки планових заходів формуються генеральні і регіональні схеми землеустрою адміністративно-територіальних одиниць, а також галузеві схеми землеустрою з передплановими і передпроектними документами, що слугують подальшою основою для розробки проектів землеустрою [15].

Схеми землеустрою розробляються для обґрунтування територіального міжгалузевого перерозподілу земель, удосконалення системи землекористування, в тому числі сільськогосподарського, формування пропозицій щодо оптимальної організації території регіону в цілому й окремих його складових, заходів покращення й охорони земель [14, 17].

Поряд з цим, схеми землеустрою необхідні для нормування співвідношення земель сільськогосподарського призначення та інших категорій земельних ресурсів, встановлення оптимального співвідношення

ріллі і багаторічних насаджень, сіножатей, пасовищ та земель під
полезахисними лісосмугами для стабілізації екологічної ситуації в
агрорландшафтах. [18, 21]. Основними завданнями планування

сільськогосподарського землекористування на загальнодержавному
рівні можна визначити: -забезпечення диверсифікації господарської
діяльності та збалансованого розвитку сільських територій; -інформаційне
забезпечення органів місцевого самоврядування щодо можливостей
розвитку агроєкосистем та прогнозування результатів господарської
діяльності; -забезпечення збалансованого розвитку аграрного виробництва

в гадузевому і територіальних розрізах з урахуванням наявного земельного
потенціалу. Основними завданнями планування сільськогосподарського
землекористування на регіональному рівні є наступні:

- розвиток систем землекористування в напрямку поширення
екологізації сільськогосподарської діяльності, а також оптимізації
напрямів землекористування; -інформаційна підтримка програм
розвитку сільськогосподарського землекористування та оптимізації
агроєкосистем на рівні сільських територій, обґрунтування нової
структури видів землекористування; -коригування систем
землекористування з врахуванням регіональних особливостей та факторів
впливу, активізація діяльності місцевих органів для розвитку
сільськогосподарського землекористування. Планування

сільськогосподарського землекористування на локальному і
господарському рівнях передбачає: - виявлення додаткових ресурсних
можливостей для економічного розвитку окремих землекористувачів,
інтенсифікації сільськогосподарського землекористування; -формування
проектів землеустрою та їх реалізація на рівні аграрних формувань;

- покращення якісних характеристик земельного потенціалу,
забезпечення його відтворення й ефективного використання.

З метою ефективного реалізації земельної політики збалансованого

сільськогосподарського землекористування необхідно виділити визначальні на регіональному і місцевому рівні напрямки діяльності для органів влади та місцевого самоврядування:

– систематизація особливостей розподілу і використання земельних ресурсів в різних напрямках господарської діяльності;

– вибір найбільш ефективних організаційних заходів з управління земельними ресурсами з метою збалансування їх використання;

– нормативно-правове регулювання збалансованого використання земельних ресурсів та контроль за дотриманням земельного і пов'язаного

з ним законодавства;

– планування землевпорядних робіт і забезпечення виконання планових показників;

– визначення найбільш перспективних напрямків використання земельного фонду і стимулювання екологізації господарської діяльності.

Розробка проектів землеустрою окремих аграрних формувань.

В сучасних умовах господарювання важливим є формування проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, а також визначають:

організацію землеводіння та землекористувань з виділенням сівозміни, виходячи з екологічних та економічних умов; визначення типів і видів сівозміни з урахуванням спеціалізації

сільськогосподарського виробництва; складання схем чергування

сільськогосподарських культур у сівозміні; проектування полів сівозміни; розробку плану переходу до прийнятної сівозміни; перенесення в природу (на місцевість) запроєктованих полів сівозміни [37].

Формування проектів землеустрою аграрних формувань має забезпечити найдоцільніші організаційно-територіальні і виробничі умови для

розвитку господарства, найбільш продуктивного використання всіх земельних угідь; запровадження правильних сівозмін; одержання високих

і сталих урожаїв при найменших затратах праці і коштів на одиницю продукції. [34]. Тільки у проектах землеустрою агроекологічний і ландшафтний підходи з абстрактних перетворюються на реальні й виражаються у формі науково обгрунтованої організації території відповідно до її агроекономічного потенціалу. Для землевпорядної організації території сільськогосподарських підприємств визначальною є практична реалізація проектних рішень на території конкретних агроландшафтів з урахуванням їхніх особливостей [36]. Заходи щодо охорони та підвищення родючості ґрунтів передбачають: розробку робочих проектів землеустрою щодо рекультивациі порушених земель, землювання малопродуктивних угідь, вапнування, гіпсування, глибокого розпушування ґрунту; захист земель від підтоплення, заболочування, вторинного засолення, висушування, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, зрошення, осушення. Для коригування антропогенного навантаження на земельно-ресурсний потенціал та розробки зазначених проектів землеустрою при об'єднаних територіальних громадах необхідно забезпечити функціонування експертно-консультаційних центрів (ЕКЦ), в склад яких мають входити представники органів місцевого самоврядування, кваліфіковані експерти-дорадники з питань землекористування, інженери-землевпорядники та представники громадських організацій, сфера діяльності яких охоплює проблеми землевпорядкування. Таким чином, створення ЕКЦ буде формою прояву приватно-державного партнерства на місцевому і локальному рівнях. Передбачається залучення даних центрів до виконання наступних основних функцій: 1) участь у розробці та погодження стратегічних документів розвитку території, де вони функціонують; 2) надання інформаційно-методичної та організаційної допомоги в підготовці землевпорядних проектів, які стосуються території, де здійснюється їх діяльність; 3) контроль виконання землекористувачами

основних показників в рамках розроблених проектів землеустрою та їх коригування в разі необхідності. В процесі реалізації зазначених функцій передбачається виконання ЕКЦ наступних завдань: -розробка пропозицій до проектів стратегічних документів щодо розвитку землекористування на локальному рівні;-обґрунтування системи показників в напрямку реалізації стратегічних рішень у сфері збалансування сільськогосподарського землекористування; -моніторинг реалізації стратегічних альтернатив розвитку землекористування на локальному рівні та представлення результатів місцевій громаді;-участь у розробленні проектів органів місцевого самоврядування з питань використання сільськогосподарських угідь. [18, 35]. Таким чином, реалізація державної політики в напрямку збалансованого використання земельного потенціалу на локальному рівні має передбачати взаємодію органів місцевого самоврядування, громадськості і аграрних формувань для узгодження їх інтересів і забезпечення максимальної еколого-економічної та соціальної ефективності сільськогосподарського землекористування. (Рис. 1)

Децентралізоване управління сільськогосподарськими земельними ресурсами є важливим з позиції врахування інтересів всіх соціальних груп, які проживають на певній території, дає можливість здійснення своєчасного контролю за станом земельних угідь, що є визначальним для досягнення значного рівня еколого-економічної та соціальної ефективності сільськогосподарського землекористування. Успішність вирішення існуючих в сфері землекористування проблем значною мірою залежить від способів збалансування

Рис. 1. Державна політика щодо збалансованого сільськогосподарського землекористування [16, 18,]

використання роздіблених земельних володінь окремими землекористувачами, що вимагає створення передумов і можливостей для диверсифікації їх діяльності, формування ринкової позиції даних землекористувачів. Важливим в системі збалансування сільськогосподарського землекористування є також забезпечення відповідності державної земельної політики екологічним пріоритетам. Визначення пріоритетних напрямків екологічної політики в галузі землекористування має ґрунтуватися на таких підходах: – екосистемний підхід, який гарантує збереження і відтворення земельного потенціалу та цілості екосистем; – інтеграційний підхід, що передбачає інтеграцію екологічних елементів в усі сфери господарської діяльності, а також їх врахування при розробці державної земельної політики

Правові проблеми використання земель

сільськогосподарського призначення

Конституція України, виходячи з незамінності землі як природного ресурсу, цілком закономірно визнала її основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Україна має унікальний земельноресурсний потенціал і потребує ощадливого, ефективного, раціонального й екологічнобезпечного використання та належної охорони. [30]. Україна є однією із найбільших європейських країн, площа якої становить 60354,9 тис. га або 6% території Європи. На сільськогосподарські угіддя припадає близько 19% загальноєвропейських (у т. ч. рілля – приблизно 27%). Український показник площі

сільськогосподарських угідь з розрахунку на душу населення є найвищим серед європейських країн – 0,9 га, в тому числі 0,7 га ріллі (проти середньоєвропейських показників 0,44 і 0,25 га відповідно). Площа найбільш родючих ґрунтів – чорноземів в Україні становить за різними оцінками від 15,6 до 17,4 млн га [14]. 2/3 загальної площі с/г угідь – це чорноземні ґрунти, які за рівнем природної родючості є найкращими і становлять 8,7 % усіх чорноземів світу. Територія України характеризується надзвичайно високим показником сільськогосподарської освоєності, що значно перевищує екологічно обґрунтовані межі. На

сьогодні спостерігається стійка тенденція погіршення якісного стану ґрунтів, зокрема зменшуються запаси гумусу, вміст поживних речовин, тривають процеси підкислення, засолення ґрунтів та ерозії, що зумовлює деградацію і опустелювання ґрунтового покриву. Земельні частки (паї), які здані в оренду обробляються як єдині масиви. Меж ділянок не існує, польових шляхів для доступу до конкретних ділянок також не

організовано. Така господарська освоєність земельного фонду, без належних заходів щодо його охорони і відтворення як виробничого ресурсу та важливої складової навколишнього природного середовища привела до прогресуючої деградації земель. За роки проведення земельної реформи значні зміни відбулися у структурі земельного фонду України за основними видами угідь і по основних землекористувачах та власниках землі. Площа сільськогосподарських земель зменшилася від 42,0 млн га у 1990 р. до 41,5 млн га станом на 01.01.2019 р., [11].

Якісний стан земель сільськогосподарського призначення, зокрема сільськогосподарських угідь, постійно погіршується. В окремих районах, де проведено осушення земель, відбуваються неконтрольоване зниження рівня ґрунтових вод, зменшення потужності органічної маси, а в районах зрошення – підтоплення і засолення ґрунтів, деградація чорноземів, що призвело до негативних екологічних наслідків у районах Полісся та на півдні України [10, 27].

Забезпечення результативності впровадження нових форм і методів державного регулювання, які цілеспрямовані на досягнення раціонального використання та охорони земель, створення екологічно безпечних умов для господарської діяльності й проживання громадян виступає регулювання земельних відносин. Проведення Земельної реформи поклало певні організаційно-економічні основи нового ринкового земельного ладу, при цьому не вирішил основних проблем в земельних відносинах, які є досить складними й динамічними, та поставлених завдань щодо створення системи раціонального використання та охорони земель.

Наслідком цього виступають необґрунтовані підходи до реформування земельних відносин та відсутності науково-методологічної платформи земельної політики в Україні. [27].

Відсутність цілісної земельної політики, ефективного державного регулювання земельне питання, належної законодавчої бази стало вкрай політизованим, а шляхи переходу землі до рук ефективних користувачів майже заблоковані. У Земельному

кодексі України (ст. 19) зазначено, що землі сільськогосподарського призначення виступають самостійною категорією земель у складі земель України. Згідно ст. 22 ЗК України до них відносять землі, надані для виробництва с/г продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції чи призначені для цих цілей). Правові проблеми використання та охорони земель с/г призначення й надалі залишаються актуальними. [26].

Згідно Земельного законодавства України до складу земель сільськогосподарського призначення належать особливо цінні землі, що за природною якістю, екологічною, історичною, культурною та науковою значущістю для суспільства є особливим національним надбанням.

Найціннішою складовою земель сільськогосподарського призначення виступають орні землі, що характеризуються наявністю ґрунтового покриву, якому притаманна унікальна природна властивість родючості. Ст. 150 ЗК України надає перелік особливо цінних груп ґрунтів. Вилучення їх для несільськогосподарських потреб не допускається, за винятком випадків, визначених у ч. 2 ст. 150. Цей поділ складено окремо для кожної природно-сільськогосподарської провінції, межі якої визначаються відповідно до матеріалів природно-сільськогосподарського районування території України [20, 26].

Землі сільськогосподарського призначення мають пріоритетний характер для використання в сільському господарстві. У Земельному кодексі України зазначено, що: 1) визначення земель, придатних для потреб сільського господарства, провадиться на підставі даних державного земельного кадастру (ч. 2 ст. 23). Склад відомостей державного земельного кадастру визначено Законом України «Про державний земельний кадастр»;

2) землі, придатні для потреб сільського господарства, мають надаватися

насамперед для сільськогосподарського використання (ч. 1 ст. 23);

3) для будівництва промислових підприємств, об'єктів житловокомунального господарства, залізниць і автомобільних шляхів, ліній електропередачі та зв'язку, магістральних трубопроводів, а також для інших потреб, не пов'язаних з веденням сільськогосподарського виробництва, надаються переважно несільськогосподарські угіддя або сільськогосподарські угіддя першої якості [19].

Правовий режим земель сільськогосподарського призначення неоднорідний та залежить від виду земель: сільськогосподарські та несільськогосподарські, категорії угідь: ріллі, пасовища, багаторічні насадження та інші економічні та екологічні властивості. Слід відмітити, що правовий режим земель сільськогосподарського призначення спрямований на вирішення двох головних завдань:

- якісний аспект: забезпечення родючості земель вирішується застосування природоохоронних заходів, передбачених законом;
- кількісний аспект: забезпечення збереження кількості цих земель, відвернення зменшення площі сільськогосподарських угідь шляхом установлення імперативних приписів щодо порядку їхнього використання, переведення в несільськогосподарські угіддя та ін. [32].

Враховуючи специфіку земель сільськогосподарського призначення, законом встановлено суб'єктивні права та обов'язки власників земельних ділянок. Однак, деякі з них, з метою захисту й конкретизації прав осіб та забезпечення раціонального використання земель необхідно корегувати. Заслужує на увагу ще й те, що особливості правового режиму земель, що використовуються громадянами, залежать головним чином від їх цільового призначення. Для прикладу, не всі види земель сільськогосподарської діяльності можуть передаватися у власність громадянам. Винятками є земельні ділянки для городництва (ст. 36 ЗК України), сінокосіння, випасання худоби (ст. 34 ЗК України). Ці види

сільськогосподарського землекористування є тимчасовими й здійснюються на підставі договору оренди відповідно до Закону України «Про оренду землі». Право громадян на землі сільськогосподарського призначення включає право на землю для ведення особистого (підсобного) і товарного господарства. Кожен із цих видів має свій правовий режим, у якому поєднуються норми, загальні для всіх земель, з нормами, що характерні лише для певного виду земель.

Проблематика формування державної політики регулювання земельних відносин, яка спроможна забезпечити ефективне, раціональне землекористування та охорону земель в Україні, потребує нагального розв'язання. Помітним у суспільстві є недосконалість державного регулювання земельних відносин. Відсутність їх реформування дедалі

глибше загострює природо-ресурсні проблеми забезпечення сталого розвитку держави і її регіонів. Законотворчий процес відрізняється розбалансованістю, системний підхід до реформування земельних відносин взагалі відсутній. Неузгодженим масивом нормативно-правових актів, які не пов'язані між собою й створюють передумови для виникнення

численних колізій являється законодавча база у сфері правового регулювання земельних відносин [19]. Фундаментом ефективної земельної політики являються основні принципи раціонального використання й охорони земельних ресурсів, без яких неможливі трансформаційні процеси, що відображені в Законі України «Про охорону земель» від 19

червня 2003 року. А саме, землекористувачі та власники землі, суб'єкти земельних прав зобов'язуються ефективно використовувати землю за її цільовим призначенням, сприяти підвищенню родючості ґрантів, застосовувати природоохоронні технології виробництва, не допускати погіршення екологічної ситуації на території внаслідок виробничого господарської діяльності. Проте, досить помітним є

невиконання положень ст. 166 Земельного кодексу України та Закону України «Про охорону земель» щодо рекультивациі порушених земель.

Реформування земельних відносин в Україні гальмується через:

- невідповідність фінансового забезпечення з реалізації заходів земельної реформи;

- не забезпеченість встановлення меж в натурі земель природнозаповідного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, прибережних захисних смуг;

- недостатнє залучення інвестицій та впровадження прогресивних технологій;

- недостатній контроль за підготовкою та прийняттям рішень у відповідності з чинним законодавством;

- недостатній рівень співпраці між органами виконавчої влади та

- органами місцевого самоврядування в забезпеченні ефективного й діючого контролю за раціональним використанням та охороною земель.

Реформування земельних відносин проходить під впливом факторів недосконалості чинного в державі законодавства:

- недосконалість державної статистичної звітності;

- неузгодженість законодавчої й нормативної бази;

- відсутність державних програм щодо регулювання земельних відносин й охорони земель.

На даний час помітним є нечітко сформована нормативно-правова база

щодо використання й оренди землі. Не відповідають якості перетворень

елементи земельної реформи: розвиток земельних відносин

відображається лише у розпаюванні й виділенні земель у натурі. Останнім

часом спостерігається протилежна тенденція - це об'єднання земельних

часток (паїв). Деякі категорії земель взагалі не охоплені земельною

реформою (близько 10,5 млн га земель лісового, 2,5 млн га водного фонду).

Поширюються випадки незаконного надання земельних ділянок у власність й користування відповідними державними органами [10, 17, 31].

Зараз у державі надзвичайно ускладнений доступ до земельних ресурсів суб'єктів господарювання. Держава фактично не виконує функцій гаранта конституційних прав на землю, за таких умов неухильно

погіршується якісний стан земельного фонду, зокрема земель сільськогосподарського призначення. Насамперед це стосується ґрунтового покриття, який є одним із особливо вразливих об'єктів природи, втрачаються притаманні йому властивості саморегуляції. Основними

чинниками зниження продуктивності земельних ресурсів є деградація ґрунтів. Надмірне антропогенне навантаження на ґрунти виявлене через деградацію та незадовільне співвідношення угідь (сільськогосподарських).

Від негативного впливу природних процесів та результатів людської діяльності потерпає ґрунтовий покрив. Зрозуміло, що засолення й виснаження земель сільськогосподарського призначення, вітрова й водна ерозія, та інші негативні чинники призводять до значних втрат сільськогосподарських виробників, а, відповідно, й аграрний комплекс в цілому. Охарактеризовані природні явища впливають на якість сільськогосподарської продукції, на зміну цін, економічну ситуацію в державі.

Загальновідомо, що будь-яке необґрунтоване втручання людини в довкілля супроводжується порушенням природного біологічного балансу, який викликає низку негативних явищ природного, антропогенного та техногенного характеру. Подібні процеси у цих випадках мають бути контрольованими з боку як держави, так і суспільства в цілому [27].

Важливого значення у регламентації здійснення охоронних заходів набувають саме правові заходи. Законом України (ст. 1) «Про охорону земель» визначено ґрунт як природно-історичне органо-мінеральне тіло, що утворилося на поверхні земної кори і є осередком найбільшої

концентрації поживних речовин, основою життя та розвитку людства завдяки своїй найціннішій властивості — родючості [22]. Родючість ґрунту являється визначальним чинником при її використанні як засобу

виробництва. Для того щоб забезпечити охорону земель сільськогосподарського призначення, необхідно створити сприятливі

умови для збереження ґрунтів, що використовуються в сільському господарстві, та їх родючості. Охорона ґрунтів має включати збереження та підвищення не тільки родючості, а й якісних характеристик. Адже

родючість ґрунтів – це лише частина їх корисних властивостей. Для функціонування всього живого на землі, існування всієї біосфери необхідні

саме ґрунти. Тому питання охорони земель сільськогосподарського призначення потребує спрямування на збереження ґрунтів не тільки як засобу виробництва, а й як невід’ємного компонента природи. Ст. 168 ЗК

України зауважує про необхідність охорони ґрунтової маси знятого родючого шару ґрунту. Особливої уваги заслуговує правова охорона ґрунтів - це поліпшення їх якості та руйнація ґрунтів. Слід відмітити, що законом передбачено відповідальність за незаконне зняття та перенесення

ґрунтового покриву земельних ділянок без спеціального дозволу уповноважених органів. Разом із тим проблеми правової охорони, об’єктом

якої виступають ґрунти в їх природному стані, тобто ґрунти, які є поверхневим шаром земельних ділянок і становлять їх невід’ємну

частину, розв’язуються лише у загальній формі. Так, з метою охорони земель сільськогосподарського призначення носії земельних прав зобов’язані:

- вживати заходів щодо збереження ґрунтів та їх родючості;

- захисту сільськогосподарських угідь від заростання деревами і кущами, бур’янами, а також захисту рослин і продукції рослинного походження від

- шкідливих організмів (рослин чи тварин, хвороботворних організмів,

здатних за певних умов заподіяти шкоду деревам, кушам та іншим рослинам) [32].

Суттєві проблеми виникають при проведенні реформи з охороною земельного фонду. У процесі перерозподілу земель порушено сівозміни, подрібнено земельні масиви сільськогосподарських угідь, втрачено рубежі та елементи контурно-меліоративної організації території. Велике занепокоєння викликає той факт, що нові агроформування, створені на засадах орендних відносин, все ще практикують короткострокову оренду, яка зумовлює виснаження родючості ґрунтів, погіршує якісний стан

земель. [31]. На даний час родючість ґрунтів експлуатується іншими особами, тобто не власниками земельних ділянок, тому основне завдання земельної реформи – це раціональне використання та охорона земель, яке реалізується надто повільно.

За відсутності фінансових коштів у виробників сільськогосподарської продукції не виконуються заходи щодо збереження та підвищення родючості ґрунтів, не дотримується порядок проведення агротехнічних, агрохімічних, меліоративних, фітосанітарних, протиерозійних заходів, допускається тривале невикористання земель.

Правовий регулятивний вплив на землі сільськогосподарського призначення закріплюється законом у низці принципових положень, які характеризують особливості використання, охорони та правового режиму цих земель. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів» вніс суттєві зміни до правової регламентації використання земель сільськогосподарського призначення. Зокрема відмічено, що використання земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва відповідно до розроблених та затверджених у встановленому порядку проектів землеустрою, що забезпечують екологоекономічне обґрунтування сівозмін та

впорядкування угідь, містять заходи з охорони земель, без яких їх використання буде заборонено. Першопричинами ситуації, яка склалася, є відсутність документації із землеустрою, яка б регулювала відносини щодо збереження родючості ґрунтів [51, 54]. Загальновідомо, що не застосовуються проекти землеустрою з контурно-меліоративною організацією території, що призводить до масового порушення сівозмін, ґрунтозахисних систем землеробства. Зрозуміло, що одним із головних елементів використання й охорони земель являється розробка робочих проектів землеустрою, впровадження яких має забезпечити поліпшення

стану земель всіх категорій й природного довкілля, врегулювати господарську та інші види діяльності у сфері збереження й раціонального використання земель. Однак, земельпорядні роботи зводяться лише до розробки проектів відведення земельних ділянок та підготовки документів, які посвідчують права на них. Переважна частина земель природно-заповідного фонду, оздоровчого, рекреаційного та історикокультурного призначення взагалі не забезпечена відповідною документацією стосовно встановлення меж. Слід рахувати, що при складанні проектів землеустрою, які забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін й

впорядкування угідь, оптимізація земельних угідь має передбачати розвиток природних територій в агроландшафтах як продовження екологічної мережі на відповідній території шляхом збільшення площі екологостабілізуючих угідь.

РОЗДІЛ 2. ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Загальна характеристика сільського господарства та сільські території Львівської області

Львівська область розташована в західній частині України. Цей регіон історично називають Галичиною. Площа області складає 21,831 тис. км², що становить 3,6 % території України. Область займає південно-західну окраїну Східно – Європейської рівнини і західну частину північного макросхилу Українських Карпат. Львівщина на заході межує з Республікою Польща, на півночі – з Волинською, на північному сході – з Рівненською, на сході – з Тернопільською, на південному сході – з Івано-Франківською, на півдні – з Закарпатською областями. (рис.2) [32].

Рис. 2 Картосхема Львівської області

На території області виділяють п'ять природних районів – гірські Карпати на півдні, до них прилягає Передкарпатська височина, Подільська височина (плато) – в центральній частині, Мале Полісся і Волинська височина – на півночі. Найвищими точками території є г. Пікуй (1405 м) на кордоні з Закарпатською областю та г. Камула (471 м) в рівнинній частині. Клімат помірно-континентальний, вологий: м'яка з відлигами зима, волога весна, тепле літо, тепла суха осінь. Річна кількість опадів коливається від 600 мм на рівнині до 1000 мм в горах. [32].

Через територію Львівщини проходить Головний Європейський вододіл. В області беруть початок річки Дністер та Західний Буг. Всього у Львівській області нараховується 4 водних басейни: р. Західний Буг, р. Сян, р. Дністер та р. Дніпро, у які впадають понад 8950 річок загальною протяжністю 16343 км. Найбільша кількість річок (відповідно 5838 та 3213) належать до басейнів річок Дністра та р. Західного Бугу. Лісові масиви зосереджені в Карпатах, а також в західній та північній частині Львівщини. Переважають сосна, бук, дуб, ялина, граб, менше поширені береза, вільха. Область багата на корисні копалини: кам'яне вугілля, природний газ, нафту, сірку, торф, озокерит, кухонну та калійну сіль, сировину для виробництва цементу, вапняки і сланці, мергель, будівельні та вагнетривкі глини тощо. Особливим багатством Галицької землі є великі запаси лікувальних мінеральних вод, на базі яких діють курорти. [32].

Львівщина належить до групи високо урбанізованих областей, економіка якої орієнтована на послуги. На перший погляд виглядає, що рівень урбанізації та значна частка гірських територій не дають змоги віднести сільське господарство до головних галузей регіональної економіки, а розвиток сільських територій до важливих пріоритетів регіонального розвитку. Проте ситуація тут є дещо складнішою.

Львівщина є найбільш урбанізованою у Західній Україні. Проте область не є територіально великою. Гори, ліси та болота є значною часткою території, тому щільність сільського населення з розрахунку на гектар сільськогосподарських угідь є однією з найбільших серед областей України.

Сільське господарство області продовжує залишатись значним сегментом економіки, хоча його частка у ВДВ області постійно скорочується і сьогодні складає показник близький до середньо українського – 10%. За обсягом сільськогосподарського виробництва

Львівщина належить до групи областей із середнім розміром сільської економіки. Зайнятість у сільськогосподарському виробництві є досить обмеженою, тому продуктивність на одного працівника є досить високою.

Земельні ресурси та ґрунти Львівської області

Земельні ресурси є найважливішою частиною природного середовища, що характеризується просторовим розміщенням, рельєфом, ґрунтовим покривом, ослинністю, надрами, водами, виступають головним засобом виробництва у сільському та лісовому господарстві, а також просторовим базисом для розміщення усіх галузей виробництва. Львівська область розташована в західній частині України. Серед областей України за територією вона посідає 17-те місце, а за наявністю сільськогосподарських угідь – 18-те. Земельний фонд області складає 2183,1 тис. га, що становить 3,6% території України. Сільськогосподарські угіддя займають 1261,5 тис. га (57,8%) від загальної площі, з них 794,1 тис.

га – рілля, 443,5 тис. га – сінокоси та пасовища. Третину території області – 694,7 тис. га (31,8%) займають ліси та лісовкриті площі. Території покриті поверхневими водами складають 42,8 тис. га, що становить 2,0% від загальної площі. Основними проблемами використання земельних ресурсів в області є меншення поживних речовин у ґрунтах, водна ерозія ґрунтів і недостатня рекультивація порушених земель. Напружена екологічна ситуація в більшості районів області зумовлена значною мірою недооцінкою, а нерідко й повним ігноруванням ерозійно-деградаційних процесів, зумовленими законами

природи, так і антропогенною діяльністю. На даний час ситуація в галузі землекористування є середньо стабільною. Це зумовлено наявністю достатньо високого ступеню антропогенного навантаження на земельні ресурси. Щоб уникати критичних екологічних ситуацій в області потрібно здійснювати заходи, які б підвищували продуктивність земельних ресурсів; розробляти і впроваджувати протиерозійні комплекси; вилучати з обробітку еродовані, засолені і заболочені землі. Також потрібна розробка й реалізація сучасних науково-технічних програм у сфері охорони земель та підготовка спеціалістів, які б надавали кваліфіковану консультативну допомогу землекористувачам, які впроваджують заходи охорони земель. [10, 45].

Земельний фонд Львівської області складає 2183,1 тис. га. Державний земельний кадастр містить інформацію про сформовані та зареєстровані земельні ділянки, відомості про які внесено до нього на підставі відповідної документації із землеустрою, яка передбачена статтею 21 Закону України «Про Державний земельний кадастр».

За даними Головного управління Держгеокадастру у Львівській області станом на 01.01.2016 більше третини земель області 37,9% (827,9 тис. га) перебуває в користуванні громадян. В структурі землекористувань громадян найбільшу питому вагу (46,3% - 383,3 тис. га) займають земельні

ділянки для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. 186,5 тис. га земель (22,3% від загальної площі землекористувань громадян) використовується громадянами для ведення особистого селянського господарства. У користування селянських (фермерських) господарств перебуває 46,1 тис. Га (5,6% від загальної площі землекористувань громадян). [8, 10, 45].

Третину території області - 694,7 тис. га (31,8%) займають ліси та лісовкриті площі. Площа забудованих земель складає 115,6 га (5,3%), в тому числі під житловою забудовою - 22,3 тис. га, що становить 19,4% від

загальної площі забудованих земель. За 1991 - 2015 роки площі лісів та інші лісовкриті площі збільшились на 20,9 тис. га, площі забудованих земель - на 14,0 тис. га. В межах населених пунктів перебуває 431,6 тис. га земель

(19,8% земель області), в тому числі в межах міст та районних центрів - 52,7 тис. га), селищ міського типу - 14,0 тис.га, сільських населених пунктів - 364,9 тис. га. З 1992 року в межі населених пунктів включено 118,9 тис.

га земель [8, 10, 32, 45]. Сільськогосподарськими підприємствами використовується 10,1% (220,3 тис. га) земель області, з них 209,4 тис. га - сільськогосподарські угіддя, в тому числі на умовах оренди

використовується 189,7 тис. га земель, з них 180 тис. га сільськогосподарські угіддя. На даний час спостерігаються зміни у структурі сільськогосподарських угідь. Однією з головних причин, що

стоїть на заваді створення сучасного земельного кадастру в населених пунктах є недосконалий характер системи реєстрації прав на землю, що призводить до відсутності у більшості землекористувачів державних актів

та меж земельних ділянок в натурі, відсутність повноцінних даних про об'єкти нерухомого майна, що розташовані на земельних ділянках.

Інформаційна система відомостей та документів стосовно земельних ділянок, їх правового режиму - державного земельного кадастру потребує реформування. Також негативний вплив має уповільнений розвиток

наукових досліджень і практичних робіт з кадастрування інших, крім сільськогосподарських земель, як наслідок цього, відсутність уявлення про цінність земель населених пунктів. [8, 10, 32, 45]. Динаміка структури земельного фонду Львівської області подана у Таблиці 1.

Таблиця 1
Динаміка структури земельного фонду Львівської області
за 2021 рік та два попередні

Основні види земель та угідь	2021 рік		2020 рік		2019 рік	
	усього тис. га	% до заг. площі території	усього тис. га	% до заг. площі території	усього тис. га	% до заг. площі території
Загальна територія	2183,1	100,0	2183,1	100,0	2183,1	100,0
у тому числі:						
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	1261,5	57,8	1261,5	57,8	1261,5	57,8
рілля	794,1	36,4	794,1	36,4	794,1	36,4
перелоги	0,7	0,0	0,7	0,0	0,7	0,0
багаторічні насадження	23,2	1,1	23,2	1,1	23,2	1,1
сіножаті	187,7	8,6	187,7	8,6	187,7	8,6
пасовища	255,8	11,7	255,8	11,7	255,8	11,7
2. Ліси та інші лісовкриті площі	694,7	31,8	694,7	31,8	694,7	31,8
з них вкриті лісовою рослинністю	629,1	28,8	629,1	28,8	629,1	28,8
3. Забудовані землі	115,6	5,3	115,6	5,3	115,6	5,3
4. Відкриті заболочені землі	9,4	0,4	9,4	0,4	9,4	0,4
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебнем, галькою, голими скелями)	30,5	1,4	30,5	1,4	30,5	1,4
6. Інші землі	28,6	1,3	28,6	1,3	28,6	1,3
Усього земель (суша)	2140,3	98,0	2140,3	98,0	2140,3	98,0
Території, що покриті поверхневими водами	42,8	2,0	42,8	2,0	42,8	2,0

Аналіз екологічних проблем аграрного сектору області

НУБІП УКРАЇНИ

Основні екологічні витрати аграрної сфери є наслідком виснаження

грунтів, деградації земельних ресурсів, знищення лісів, погіршення якості

НУБІП УКРАЇНИ

води, забруднення повітря, зміни кліматичних умов, виснаження невідновлювальних джерел енергії, а також погіршення загальної фітосанітарної ситуації. Саме тому нагальним є питанням агроекологізації.

Крім того, першочерговим стає питання гармонізації національного

НУБІП УКРАЇНИ

законодавства з нормами Європейського союзу, особливо для сільського господарства. Аграрна сфера має усі можливості стати перспективною для розвитку національної економіки, але лише за умови формування

конкретних стратегічних напрямків. Стратегічний розвиток дасть змогу

сприяти збільшенню доходів сільських мешканців, що становлять більше

НУБІП УКРАЇНИ

третини населення України. Орієнтована на ринок політика екологізації, спрямована на захист навколишнього середовища, розвиток сільських територій, безпеку продуктів харчування, зможе прискорити розвиток

сільського господарства в Україні та покращити рівень життя сільського

населення, [41, 45, 48].

НУБІП УКРАЇНИ

Напружена екологічна ситуація;

– змитість, засоленість, заболоченість, перезволоженість ґрунтів;

– ресурсовитратне виробництво;

НУБІП УКРАЇНИ

– порушення біологічної рівноваги в природі;

– відсутність науково обґрунтованого планування;

– застарілі дані щодо оцінки земель;

– відсутність ґрунтоохоронних заходів;

– незбалансоване співвідношення угідь;

НУБІП УКРАЇНИ

– відсутність перспективного планування земель;

– зниження продуктивності сільгоспугідь;

безпідставне переведення земель в інші категорії;
нерациональне використання земельних ресурсів;
обмежений доступ до ринків збуту;

- недосконала інформація про стан управління землекористуванням;
- відсутність розвитку автоматизованої системи ведення державного

земельного кадастру;
незадовільне бюджетне фінансування заходів із землеустрою;

- недосконалість державного управління землекористуванням;
- надмірна розораність ґрунтового покриву;

відсутність виваженої стратегії розвитку землекористування [56, 57].
Антропогенний вплив на землекористування;

- переробка продукції без дотримання екологічних вимог;
- розширення площ під посівами ґумусовитратних культур;
- неврегульованість виробничих процесів;

відсутність програм використання земель та охорони ґрунтів;
корупційні схеми у сфері земельних орендних відносин;

- застосування отрутохімікатів і мінеральних добрив;
- порушення сівозмін;

зменшення вмісту ґумусу в ґрунтах;
забруднення ґрунтів пестицидами та хімікатами;

- відсутність законодавчого забезпечення екологізації сільськогосподарського землекористування;

активізація деградаційних процесів у ґрунті;
забруднення земель стічними водами й атмосферними викидами;

- недосконалість державного управління земельними ресурсами та землекористуванням;

недосконалість інфраструктури ринку земель;

незадовільне використання меліорованих земель [51, 57].

Відомості про поширеність процесів деградації земель на сільськогосподарських угіддях у області наведені в таблиці 2 [45].

Таблиця 2

Поширеність процесів деградації земель на сільськогосподарських угіддях

Види деградованих земель	Площа земель, підданих впливу, тис. га	% від загальної площі території
Дефляційно-небезпечні землі (с/г угіддя)	340	15,6
Землі, піддані водній ерозії	333,7	15,3
Землі, піддані сумісній дії водної та вітрової ерозії	0,5	0,023
Землі із кислими ґрунтами	791	36,2
Землі із засоленими ґрунтами	-	-
Землі із солонцюватими ґрунтами	-	-
Землі із солонцевими комплексами	-	-
Землі осолоділі	-	-
Землі перезволожені	192	8,8
Землі заболочені	75	3,4
Землі кам'яністі	11,8	0,54
Забруднені землі, що не використовуються у с/г виробництві	-	-

РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

3.1 Організаційне та економічне забезпечення механізму екологобезпечного використання земель сіськогосподарського призначення

Механізм екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення є важливою складовою сталого розвитку та збереження навколишнього середовища. Цей механізм передбачає раціональне та ефективне використання сільськогосподарських земель з мінімізацією негативного впливу на навколишнє середовище. [51, 52]. Основні аспекти механізму екологобезпечного використання земель включають в себе:

1. Планування і управління земельними ресурсами: Спеціалісти в галузі сільського господарства та екології розробляють плани використання земель, які передбачають раціональне розташування сільськогосподарських угідь, зонування та контроль за використанням земельних ресурсів.

2. Використання сучасних сільськогосподарських технологій: Впровадження сучасних сільськогосподарських технологій, таких як точне землеробство, використання високоякісних добрив і засобів захисту рослин, допомагає підвищити врожайність та знизити забруднення навколишнього середовища.

3. Збереження біорізноманіття: Важливо забезпечити збереження і підтримку біорізноманіття на сільськогосподарських землях, захищаючи

природні екосистеми, відводячи області для заповідників або екологічних коридорів.

4. Відновлення ґрунтів: Земельні заходи повинні спрямовуватися на відновлення та покращення якості ґрунтів. Це може включати в себе використання методів ерозійного контролю, компостування та збереження органічної речовини в ґрунтах.

5. Контроль за забрудненням: Необхідно встановити механізми контролю за забрудненням ґрунтів та водних ресурсів від використання пестицидів, гербіцидів та інших хімічних речовин, що можуть негативно впливати на навколишнє середовище.

6. Сприяння сталому використанню водних ресурсів: Ефективне використання водних ресурсів, включаючи зрошення та полив, є важливою складовою екологобезпечного сільськогосподарського виробництва.

7. Освіта та поширення інформації: Проведення освітніх кампаній серед сільськогосподарських виробників та громадськості щодо важливості екологобезпечного використання земель та його позитивного впливу на довкілля. [51, 52, 54, 55].

Механізм екологобезпечного використання земель сільськогосподарського призначення передбачає баланс між вимогами сільськогосподарського виробництва та збереженням навколишнього середовища, сприяючи сталому розвитку та забезпеченню продовольчої безпеки.

З метою формування збалансованого еколого-господарського базису розвитку сільських територій необхідно виділити основні його елементи, ранжувати їх за сукупністю визначених чинників, що своєю чергою дасть змогу сформувати певні еколого-територіальні комплекси.

Елементи вказаних комплексів виділяються відповідно до режимів використання земель виходячи з виконання ними певних функцій, зокрема [48; 57].

– еколого-стабілізуюча функція, властива великим природним масивам, що полягає у забезпеченні природного відновлення агроєкосистеми, відтворення її природних та виробничих характеристик, в тому числі ґрунтової родючості, біорізноманіття тощо;

– захисна функція, що притаманна практично будь-якому агроландшафту (виходячи з цього аспекту агроєкосистема, з одного боку, прагне до збереження та відновлення порушених елементів, а з іншого зважаючи на антропогенні навантаження, що перевищують їх асиміляційний потенціал компенсує деформацію зміною інших елементів агроєкосистеми та інших агроєкосистем);

– охоронна функція близька до середовищесформуючих та захисних, і виконується через мережу об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі загалом, завданням якої є збереження біоресурсного потенціалу;

– ресурсвідновна функція територій, що має велике значення для здатності агроландшафту зберігати і відновлювати родючість ґрунту та природно-ресурсного потенціалу агроєкосистем загалом;

– культурно-історична функція територій передбачає її унікальність і історичну цінність має на меті збереження різноманітних фондів, зокрема біофонду (сутністю цієї функції прослідковується в таких територіальних елементах, як заповідники, культурні та природні пам'ятки, заказники та інші типи природно-заповідного фонду);

– рекреаційна функція територій вирізняється її атрактивністю з особливої естетичною та оздоровчою значимістю і спрямована на підтримку умов для відновлення суспільно-ґрудового потенціалу території (до даних територій варто відносити ландшафти, які розглядаються як специфічні екологічні ресурси, що вимагають збереження і відповідного режиму землекористування).

Базуючись на інтеграції агроландшафтного і еколого-економічного підходів нами пропонується оригінальна методика еколого-господарського зонування земель сільськогосподарського призначення, що включає в себе оцінку асиміляційного потенціалу агроландшафтів (потенційної природної стійкості до антропогенного впливу), рівня цього впливу і оцінку агровиробничих характеристик агроландшафтів.

Екологічна стійкість агроecosystem визначається за еколого-ландшафтними індикаторами (якість ґрунту, рівень деградації, крутизна схилів тощо), що якнайширше показують врівноваженість та спроможність

природних ресурсів до антропогенного навантаження сільського господарства. За шкалою бальних оцінок враховуються: геохімічні характеристики ландшафту, характер рельєфу, крутизна схилу, об'ємна маса ґрунту, потужність гумусового горизонту, вміст гумусу та поживних речовин, ступінь засоленості ґрунтів та ін. Через що ландшафти

поділяються на ті, що зовсім не мають стійкості, малостійкі та ті, що в змозі витримувати великі навантаження. Саме перші два типи потребують обережного використання природних ресурсів в діяльності сільського господарства.

3.2 Обґрунтування екологобезпечного використання ґрунтів

орних земель Львівської області

За сучасних умов важливе місце посідають дослідження екологічнобезпечного використання ґрунтів орних земель як першооснови продовольчої безпеки держави. Аналіз і вивчення земельних ресурсів

з урахуванням їхніх екологічних особливостей, здатності ґрунтів виконувати функцію сільськогосподарських угідь, створювати

оптимальні умови для росту і розвитку сільськогосподарських культур – це завдання сьогодення. Вирішення цих питань важливі тому, що ці землі зазнають інтенсивного антропогенного впливу і проблема їхнього раціонального використання є сьогодні надзвичайно актуальною не лише для Львівщини, а й для всієї України, що характеризуються добре розвиненим сільським господарством. [13, 14, 40].

Одним з етапів оцінки стану ґрунтового покриву є агроекологічна оцінка ґрунтів, що полягає в поділі орних земель за придатністю для сільськогосподарського використання під конкретні культури на підставі природно-сільськогосподарського районування області й агро виробничого групування ґрунтів України, які логічно пов'язують умови природного середовища та його сільськогосподарське використання. [13, 15].

З урахуванням реального стану земельних угідь і ґрунтуючись на класифікаційних підходах щодо придатності земель для вирощування сільськогосподарських культур з'ясовано, що для вирощування районованих зернових культур у Львівській області придатними (землі I - III класів) вважають 80 % ріллі під посіви вівса, 76 % – жито озиме, по 72 % - пшеницю озиму та ячмінь, що є досить високими показниками, а під час застосування сучасних техно - логій дає змогу отримувати сталі високі врожаї. Незважаючи на агроекологічну придатність ґрунтів орних земель, зокрема у 2019 р., найменші площі відведені під посіви жита і вівса, відповідно, 6 і 12 тис. га. На землях низької придатності та непридатних (IV – V клас), що становлять 7–19 %, вирощування зернових культур є не лише збитковим, а й екологічно небезпечним. На цих площах потрібно проводити консервацію та реабілітацію слабо

- і середньодegradованих, а також трансформацію малопродуктивних і сильнодеградованих земель. [39].

Площа ґрунтів, придатних для вирощування просапних і технічних культур, коливається від 11 % під льон до 30 % під картоплю (I – II класи) від площі різної області. Непридатна під картоплю рілля IV – V класів займає, відповідно, 32 і 18 %, що майже в 1,5 раза більше, ніж придатних.

Такі дані насторожують і потребують вжиття негайних заходів щодо покращення екологічного стану ґрунтів шляхом виведення земель IV – V класів із сівозмін, де хоча б одне з полів було зайняте картоплею.

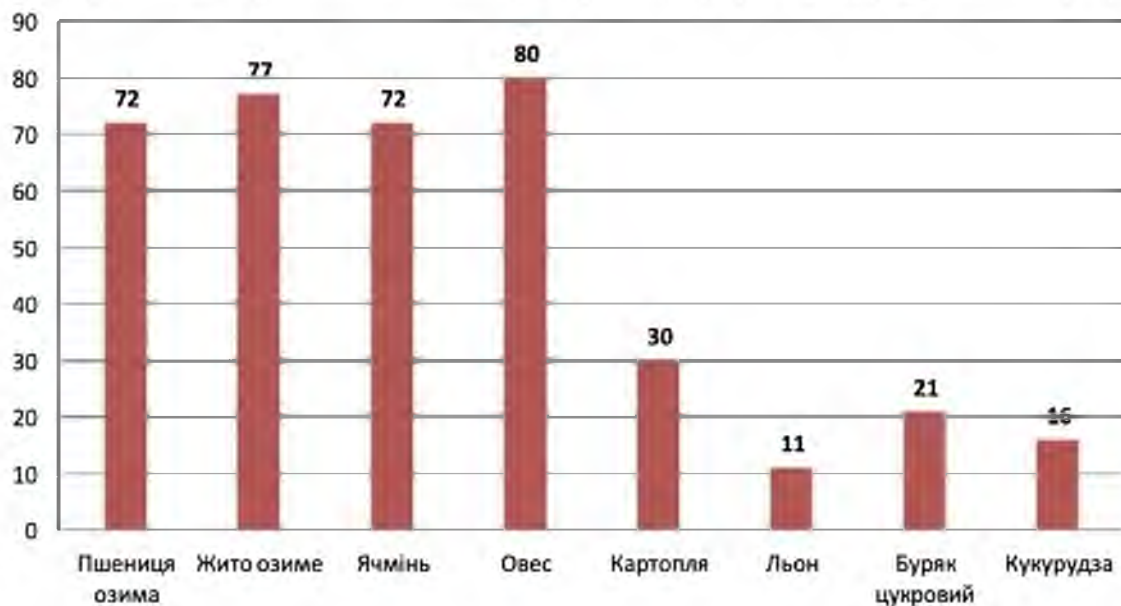

Рис 3. Частка площ найпридатніших ґрунтів орних земель для вирощування зернових (I-III клас) і просапних сільськогосподарських культур Львівської області у відсотках

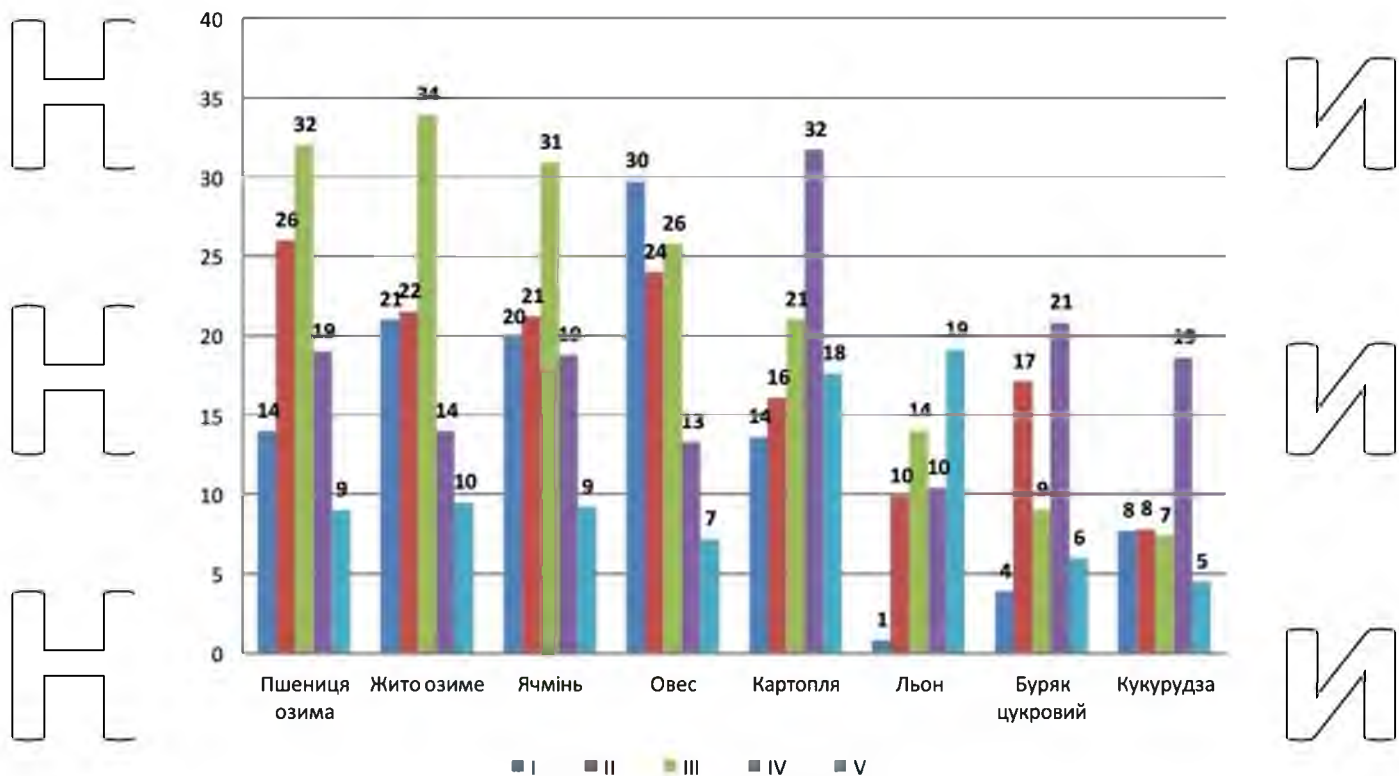

Рис 4. Розподіл орних земель Львівської області за класами придатності для вирощування сільськогосподарських культур, у відсотках

Зазначимо, що на слабс- і середньозмитих ґрунтах II, III класів придатності рекомендовано вирощувати зернові культури, проте їхня природна врожайність буде нижчою від характерної для незмитих ґрунтів, а сільськогосподарські виробники зазнаватимуть значних збитків. На цих ерозійнонебезпечних ділянках треба проводити агротехнічні, агролісомеліоративні та інші ґрунтозахисні заходи, щоб не погіршувалась якість і не знижувалась родючість ґрунтів, а їхнє використання було екологічно безпечним і рентабельним. Найкращим засобом боротьби з ерозією є впровадження контурно-меліоративної організації території. Реальне використання ґрунтів орних земель має свої особливості. За результатами Держстату України, у структурі посівних площ Львівщини переважають зернові та технічні культури. Аналіз даних табл. 3 за останні десять років показує появу на полях та зростаючі площі нетипичних для

регіону сільськогосподарських культур. Всупереч агроекологічним розрахункам в останні роки на Львівщині активно впроваджують вирощування технічних ґрунтознажливих культур, таких як ріпак, соя, соняшник та кукурудза на зерно. Особливості кон'юнктури ринку цієї продукції (найвищі показники рентабельності) та інтенсифікація сільськогосподарського виробництва призводять до порушення екологічно безпечного та збалансованого землекористування.

Оптимальний термін повторного висадження для цих культур на поле – 7–8 років. Застосування агрохолдингами коротких сівозмін унеможливує такі терміни та водночас потребує значного агрохімічного та агротехногенного (засоби захисту рослин, мінеральні добрива) навантаження на агроєкосистему та критично збільшує ярий

клин. Водночас, повернення у ґрунт поживних залишків із одночасним внесенням мінеральних добрив набуває звичного застосування серед агровиробників Львівщини. Виконання вимог “закону повернення” простежується лише частково. Водночас впровадження новітніх систем екологічного землеробства із

використанням ґрунтозахисних, ґрунтозберігаючих, енергоощадних (low-input, integrated maintaining farming, mini-till, no-till, direct sowing, conservation agriculture) та точних технологій залишаються серед агровиробників Львівщини поодинокими та не мають належної підтримки

з боку держави. Наголосимо, що орні землі Львівської області є найпридатнішими для вирощування культур суцільного посіву, передусім зернових. Однак є незначні площі низькопридатних і непридатних земель для цих культур, і їх не варто залишати поза увагою, вживаючи заходів щодо оптимізації землекористування. Майже третину ріллі області

вважають придатною для вирощування просапних культур,

а решту непридатних земель потрібно вилучити з інтенсивного обробітку і консервувати їх шляхом залуження або залісення тому, що їх неподальше використання як орних становить реальну небезпеку для ґрунтового покриву. На цих площах екологічно небезпечно й економічно не вигідно вирощувати сільськогосподарські культури

НУБІП України

Таблиця 3

Динаміка посівних площ сільськогосподарських культур у Львівській області, тис. га

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Культура										
Культури сільськогосподарські, у т. ч.	540,9	563,4	596,9	621,0	68,7	638,3	662,0	679,8	674,9	697,1
культури зернові та зернобобові	250,0	266,3	289,7	302,9	303,7	302,2	304,5	297,0	295,9	316,9
соя	3,3	10,5	10,3	16,4	2,9	39,1	50,2	59,0	52,6	57,8
соняшник	0,1	1,1	2,6	8,1	14,4	11,4	26,7	35,2	34,2	25,6
буряк цукровий фабричний	14,0	17,3	19,4	16,3	15,8	12,4	13,2	15,7	11,6	11,0
ріпак та кольза	43,9	38,9	46,3	56,1	52,1	52,8	45,2	56,6	68,6	65,8
картопля	95,1	96,5	97,1	94,6	95,2	94,5	94,0	94,7	94,3	94,1
культури овочеві	23,0	24,6	24,8	24,4	24,4	25,1	25,5	25,6	26,1	36,6
культури кормові	108,4	107,0	105,3	100,7	97,2	96,9	100,1	94,0	89,6	87,3
плодові та ягідні насадження	13,9	13,7	13,9	14,4	14,5	14,4	14,4	14,8	15,0	15,1

НУБІП України

НУБІП України

3.3. Обґрунтувати екологічно безпечне використання земель

сільськогосподарського призначення на прикладі

Колтівської громади Золочівського району Львівської

області

Зважаючи на строкатість умов клімату, будови земної поверхні, якості

грунтового покриву та придатності його для вирощування

сільськогосподарських культур, наприклад використання орних земель

повинні бути всебічно обґрунтованими. Перш за все, землеробство

повинно бути максимально пристосоване до місцевих агроекологічних

умов. Деградаційні процеси не обмежуються ерозією, практично

повсюдним є зниження вмісту гумусу в ґрунтах, погіршення фізичних і

фізико-хімічних властивостей. Помітно зростають площі кислих,

засолених, оеолонцьованих, ґрунтів, що також є наслідком прорахунків у

використанні земель [2].

Золочівський районі, попри велику кількість деградованих земель, ще

збереглися ґрунти для ефективного вирощування сільськогосподарських

культур. Тому дана територія потребує детального аналізу

агрокліматичних умов та характеристики ґрунтового покриву. Важливим

на сьогодні є вивчення агровиробничих груп та підкласів придатності цих

ґрунтів, щоб отримати точні результати щодо вирощування районованих

зернових культур та розробити заходи, які допоможуть покращити

властивості та родючість цих ґрунтів. Площа Колтівської сільської ради

становить 4984,2 га, а площа.

Для вирощування озимої пшениці у Колтівській (далі 1) с. р.

Найбільшу площу займають ґрунти 2-го (середньо придатні ґрунти)

підкласу придатності, що займають площу 1259,2 га. Ґрунти 5-го (непридатні ґрунти) підкласу придатності займають площу 872,5 га; ґрунти 3-го (обмежено придатні ґрунти) підкласу – 661,21 га, ґрунти 1-го (найкращі ґрунти) підкласу придатності з площею 575,9 га, та відсутній 4 (низької придатності ґрунти) підклас придатності. (рис. 6).

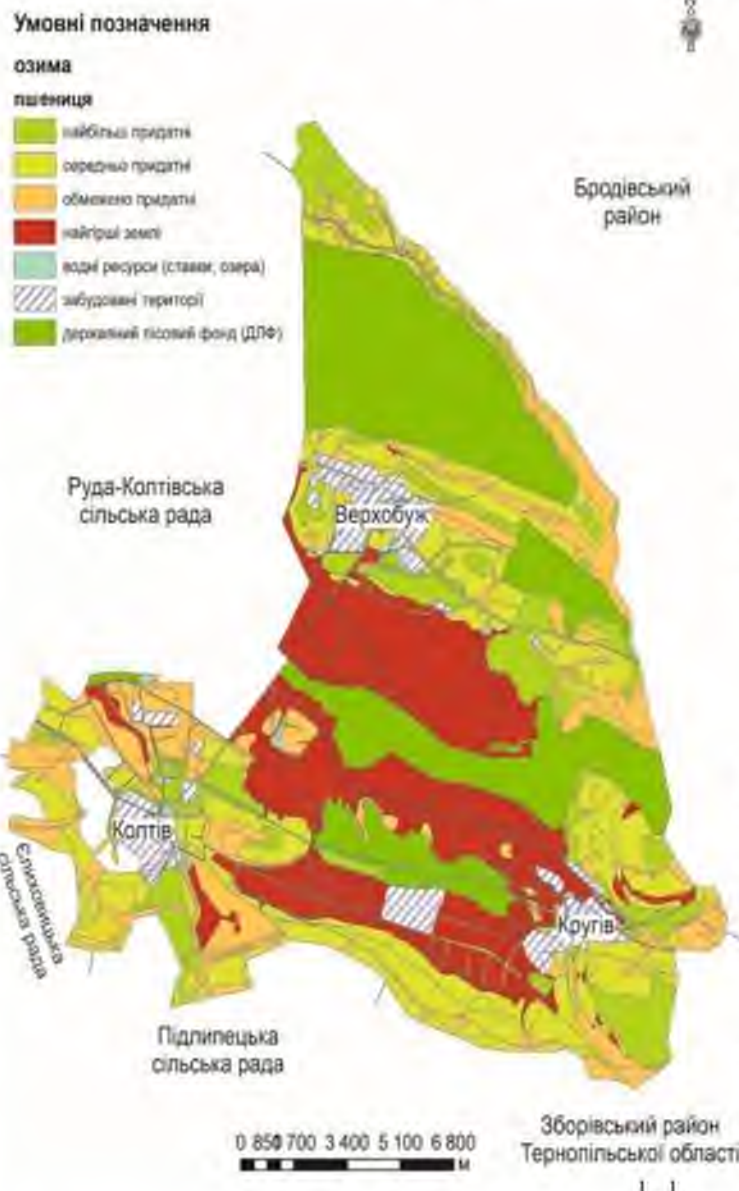
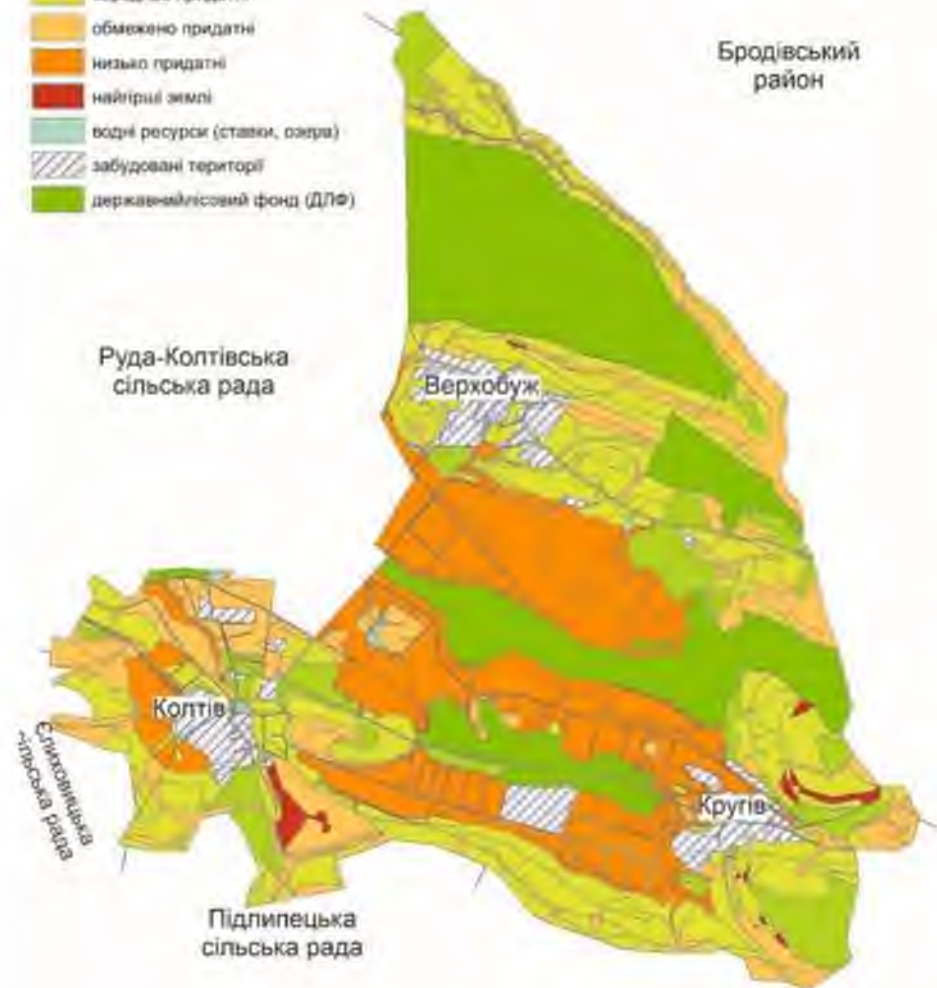

Рис. 6. Картохема придатності ґрунтів Колтвівської громади для вирощування озимої пшениці

Для вирощування озимого жита у 1 с. р найбільшу площу займають
 ґрунти 2 підкласу – 1310,4 га, 4 підкласу – 872,5 га, 3 підкласу – 661,2 га, 1
 підкласу – 524,7 га. Відсутній 5 підклас. Для 2 с. р. найбільшу площу
 займають ґрунти 2 підкласу – 1488,2 га; 1 підкласу – 279,4 га; 4 підкласу –
 35,2 га; 3 підкласу – 9,8 га. Відсутній 5 підклас. (рис. 7).

Умовні позначення

- озиме
жито**
- найбільш придатні
 - середньо придатні
 - обмежено придатні
 - низько придатні
 - найгірші землі
 - водні ресурси (ставки, озера)
 - забудовані території
 - державний лісовий фонд (ДЛФ)

0 850 700 3 400 5 100 6 800 м
 Зборівський район
 Тернопільської області

Рис. 7. Картошхема придатності ґрунтів Колтівської громади для
 вирощування озимого жита

НУБІП України

Для вирощування ячменю у І с. р. найбільшу площу займають ґрунти 2 підкласу – 1712,8 га; 3 підкласу – 1262,7 га; 4 підкласу – 393,4 га.

Відсутній 4 і 5 підкласи. (рис. 8).

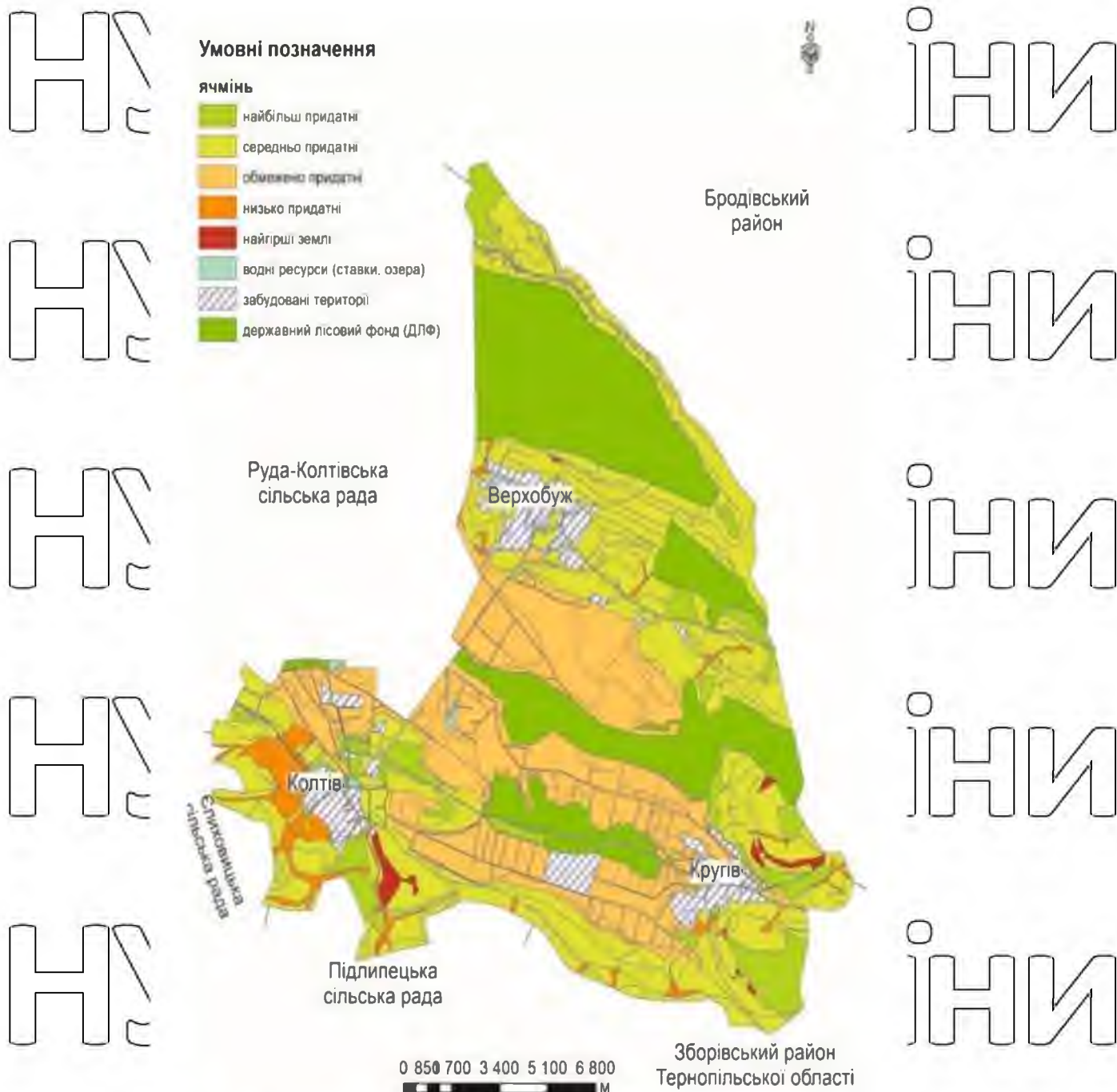

Рис. 8. Карто-схема придатності ґрунтів Колтівської громади для

вирощування ячменю

Для 2 с. р. найбільшу площу займають ґрунти 1 підкласу – 1044,9 га;

2 підкласу – 704,6 га; 3 підкласу – 35,2 га. Відсутній 4 і 5 підкласи.

Для вирощування вівса для 1 с. р. найбільшу площу займають ґрунти

2 підкласу – 2045,9 га; 3 підкласу – 1104,3 га; 1 підкласу – 218,6 га.

Відсутній 4 і 5 підкласи. Для 2 с. р. найбільшу площу займають ґрунти 2

підкласу – 1747,3 га; 3 підкласу – 36,9 га; 1 підкласу – 28,4 га. Відсутній 4

і 5 підкласи. (рис. 9).

Умовні позначення

овес

- найбільш придатні
- середньо придатні
- обмежено придатні
- малю придатні
- найгірші землі
- водні ресурси (сточища, озера)
- забудовані території
- державний лісовий фонд (ДЛФ)

Рис 9. Картошхема придатності ґрунтів Колтівської громади

вирощування вівса

Наступним етапом роботи була характеристика картосхем придатності ґрунтів території дослідження для вирощування зернових культур.

Для вирощування озимої пшениці найбільш придатними ґрунтами (1 підклас придатності) на території Колтівської сільської ради є сірі опідзолені поверхнево-глеюваті піщано-легкосуглинкові ґрунти, які розміщені у північній частині села. До середньо придатних ґрунтів (2 підклас придатності) на території Колтівської сільської ради відносяться:

сірі опідзолені поверхнево-глеюваті середньозмиті крупнопилувато-супіщані, дерново-карбонатні слабозмиті середньощебенюваті піщано-середньосуглинкові, дерново-слабопідзолисті зв'язнопіщані, сірі опідзолені поверхнево-глеюваті слабозмиті крупнопилувато-супіщані.

Вони займають більшою мірою центральну частину території. Обмежено придатні ґрунти (3 підклас придатності) на території Колтівської с. р. дернові глибокі глеюваті легкосуглинкові, сірі лісові середньозмиті зв'язнопіщані, дерново-карбонатні сильнозмиті сильнощебенюваті піщано-важкосуглинкові, дернові неглибокі глейові крупнопилувато-легкосуглинкові, розмістилися в західній та північно-східній частині.

Низько придатні ґрунти (4 підклас придатності) на території Колтівської сільської ради не було виявлено. Найгіршими ґрунтами (5 підклас придатності) на території Колтівської сільської ради є торфовища низинні глибокі карбонатні добрерозкладені мілкопоховані осушені, торфовища низинні глибокі карбонатні добре розкладені глибоко поховані осушені, що розміщені у центральній частині населеного пункту. Найбільш придатними ґрунтами для вирощування озимого жита у Колтівській сільській раді є дерново-слабопідзолисті зв'язнопіщані, сірі опідзолені

поверхнево-глеюваті супіщані, сірі опідзолені поверхнево-глеюваті

піщано-легкосуглинкові, що розміщені майже по всій частині території, проте незначними ареалами.

До середньо-придатних ґрунтів у межах Колтівської сільської ради відносять: дерново-слабопідзолисті супіщані, дерново-слабопідзолисті

глеюваті зв'язнопіщані, ясно-сірі опідзолені поверхнево-глеюваті слабозмиті супіщані, ясно-сірі опідзолені поверхнево-глеюваті середньо- і

сильнозмиті легкосуглинкові, сірі опідзолені поверхнево-глеюваті піщано-легкосуглинкові слабо- і середньозмиті, дерново-карбонатні

слаборозвинені сильнощепенуваті піщано-середньосуглинкові, дерново-карбонатні середньощепенуваті піщанолегкосуглинкові ґрунти, які

розміщені у центральній та південній частині. До низько-придатних ґрунтів на території Колтівської с. р. відносять торфовища низинні глибокі

карбонатні добрерозкладені мілкопоховані осушені важкосуглинкові, торфовища низинні глибокі карбонатні добрерозкладені глибокопоховані

осушені важкосуглинкові, що розміщені у центральній частині. Для вирощування ячменю найбільш придатними ґрунтами у межах Колтівської

сільської ради є: дерново-слабопідзолисті зв'язнопіщані, сірі опідзолені поверхнево-глеюваті піщано-легкосуглинкові ґрунти на лесоподібних

відкладах, які знаходяться у північній частині території. До середньо-придатних ґрунтів у межах Колтівської сільської ради відносять: дерново-слабопідзолисті

супіщані, дерново-слабопідзолисті глеюваті зв'язнопіщані, ясно-сірі опідзолені поверхнево-глеюваті слабозмиті

супіщані, ясно-сірі опідзолені поверхнево-глеюваті середньо- і сильнозмиті легкосуглинкові, сірі опідзолені поверхнево-глеюваті піщано-

легкосуглинкові слабо- і середньозмиті, опідзолені глеюваті намиті піщано-легкосуглинкові, дерново-карбонатні слаборозвинені

сильнощепенуваті піщаносередньосуглинкові, дерново-карбонатні середньощепенуваті піщанолегкосуглинкові на еловій щільних

карбонатних порід, дернові глибокі глеюваті супіщані ґрунти, лучні

глейові карбонатні піщано-легкосуглинкові ґрунти. Вони розміщені по всій території. Обмежено придатні ґрунти на території Колтівської сільської ради розміщені у центральній та південній частині: дерново-карбонатні сильнозмиті сильнощепенюваті піщано-важкосуглинкові, дернові глибокі глеюваті зв'язнопіщані, дернові неглибокі глейові крупнопилуватолегкосуглинкові, дернові неглибокі глеюваті карбонатні супіщані, торфовища низинні глибокі добрерозкладені осушені, торфовища низинні глибокі карбонатні добрерозкладені глибокопоховані осушені.

До середньопродатних ґрунтів на території Колтівської сільської ради відносять: дерново-слабопідзолисті супіщані, дерново-слабопідзолисті глеюваті зв'язнопіщані, ясно-сірі опідзолені поверхнево-глеюваті слабозмиті супіщані, ясно-сірі опідзолені поверхнево-глеюваті середньо- і сильнозмиті легкосуглинкові, сірі опідзолені поверхнево-глеюваті піщано-легкосуглинкові слабо- і середньозмиті, опідзолені глеюваті намиті піщано-легкосуглинкові, дерново-карбонатні слабозвинені сильнощепенюваті піщаносередньосуглинкові, дерново-карбонатні середньощепенюваті піщанолегкосуглинкові, дернові глибокі глеюваті супіщані ґрунти на сучасному алювії, лучні глейові карбонатні піщано-легкосуглинкові ґрунти.

У центральній і південній частині території Колтівської с. р. було виявлено такі обмежено придатні ґрунти: сірі опідзолені поверхнево-глеюваті сильнозмиті піщано-легкосуглинкові, дерново-карбонатні середньощепенюваті супіщані, лучні глейові карбонатні піщано-середньосуглинкові, торфовища низинні глибокі карбонатні добрерозкладені мілкопоховані осушені, торфовища низинні глибокі карбонатні добре розкладені глибоко поховані осушені.

ВИСНОВКИ

Екологічнобезпечне використання земель є послідовним етапом розвитку економіки землекористування і відрізняється від сталого, оптимального, раціонального та ефективного тим, що в першу чергу воно має екологічну спрямованість, а лише потім направлене на максимальний економічний ефект. Усі перераховані види землекористування враховували екологічну складову використання земель, але не приділяли їй значної уваги.

Найважливішими причинами, які зумовлюють проблему ерозії в Львівській області, є високий ступінь розораності сільськогосподарських угідь, нищівне агрогенне навантаження на ґрунти, коли в ріллі залучені малопродуктивні і схилі землі, паювання вже деградованих земель, низька агротехнічна й екологічна освіта теперішніх власників землі, відсутність державних, регіональних і місцевих програм охорони ґрунтів, відсутність дієвих механізмів економічного стимулювання захисту ґрунтів від ерозії та безліч інших причин, які підсилюють деградацію ґрунтів.

Агроекологічна оцінка ґрунтів ерозійнонебезпечних ділянок є важливою умовою ефектив - ного та екологічно безпечного використання орних земель. Визначення площ еродованих ґрунтів сприятиме об'єктивній оцінці агроекологічного стану ґрунтів та визначенню втрат урожаю під час вирощування зернових культур на змитих і дефльованих ґрунтах.

Проведено оцінку придатності ґрунтів Золочівського району Львівської області для вирощування зернових культур. Виділено 5 підкласів придатності та площі ґрунтів у межах репрезентативних сільських рад. Охарактеризовано приналежність типів і підтипів ґрунтів до кожного підкласу та їх географічне поширення у межах території досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НУБІП України

1. А. Barvinskyi, I. Kupriyanchuk, O. Herasymenko Нормативно-правове регулювання охорони земель в процесі здійснення

земельної реформи. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель.

2020. № 2.-3

НУБІП України

2. Будзяк О.С. Організаційно-економічний механізм екологобезпечного використання земель України : дис. ... д-ра

екон. наук : 08.00.06 / Ольга Степанівна Будзяк. – Київ, 2013. –

464 с.

НУБІП України

3. Будзяк О.С., Будзяк В.М. Екологізація землекористування в контексті євроінтеграційних процесів // Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 11. С. 5–11.

НУБІП України

4. Будзяк О.С., Будзяк В.М. Планування екологобезпечного використання земельних угідь України в умовах змін клімату // АгроСвіт. 2018. № 4. С. 3–9.

5. Будзяк О.С., Будзяк В.М. Проблеми управління екологобезпечним землекористуванням // АгроСвіт. 2017. № 5. С.

3-9.

НУБІП України

6. Булигін С.Ю. Формування екологічно сталих агроландшафтів: монографія. К.: Урожай, 2005. 300 с.

7. Бусуйок Д. Управлінські та сервісні правовідносини в земельному праві України. монографія. К.: Ніка-Центр, 2017. 352

с.

НУБІП України

8. Ґрунти Львівської області. колективна монографія / за ред. С. П.

Позняка. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 424 с.

НУБІП України

9. Дегуміфікація ґрунтів : Екологічні проблеми землеробства // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: for.com/book_320_glava_7_14_DEGUMIFIKACIJA_GRUNT.html

10. Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру. URL: <https://land.gov.ua>

11. Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 червня 2017 р. № 413.

URL: <https://zakon.cc/law/document/read/413-2017-%D0%BF>

12. Динаміка земельного банку топ-10 агрохолдингів 2010–2021 роки. URL: <https://latifundist.com/rating/top100/#325>

13. Добряк Д. С., Канаш О. П., Розумний І. А. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх екологічнобезпечного використання. 2-ге вид., допов. К.: Урожай, 2009. – 464 с

14. Добряк Д.С., Жолобова С.М. Сучасний землеустрій – основоположний інструмент в забезпеченні раціонального використання та охорони земельних ресурсів. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2018. № 3. С. 32–39.

15. Добряк Д.С., Мартин А.І., Євсюков Т.О., Кузін Н.В. Економічні проблеми сучасного землеустрою в Україні. Збалансоване природокористування. 2017. № 4. С. 80–85

16. Дорош Й., Кугріянич І., Дорош О. Проблеми формування та встановлення меж об'єднаних територіальних громад: землевпорядно-правовий аспект. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2018. № 4.

60

17. Дребот О.І., Добряк Д.С., Мельник П.П., Сахарницька Л.І.
Наукові засади формування та розвиток сільськогосподарського
землекористування на основі трансформації земельних відносин.
Збалансоване природокористування. 2021. № 4.

С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2021.253080>

18. Екологія землекористування / навч. посіб. / А.М. Третяк, О.С.
Будзяк, В.М. Третяк та ін. : Е 45 за заг. ред. Третяка А.М. – К :
Інститут екологічного управління та збалансованого приро-
докористування, 2017. – 178 с.

19. Закон України «Про Державний земельний кадастр» 07.07.2011
р. № 3613-VI зі змінами та доповненнями [Електронний
ресурс] – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>

20. Закон України «Про державний контроль за використанням та
охороною земель» від 19.06.2003 р. № 963-IV зі змінами та
доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/963-15>.

21. Закон України «Про землеустрій» від 22.05.2003 р. № 858 зі
змінами та доповненнями [Електронний ресурс] – Режим
доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/858-13>.

22. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 р. № 962-
зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим
доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.

23. Закон України «Про охорону навколишнього природного
середовища» від 25.06.1991 р. № 1264-XII зі змінами та
доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

24. Закон України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 р. № 1378-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1378-15>

25. Закон України «Про державну експертизу землепорядної документації» від 17.09.2004 р. № 1808-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1808-15>.

26. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>

27. Зигрій О.В. Організаційно-правовий аспект використання та охорони земель / О.В. Зигрій // Актуальні проблеми правознавства. - Тернопіль : ТНЕУ. - Випуск 5 (9), 2017.

28. Ковальчук І.П. Ерозійні процеси Західного Поділля: польові, стаціонарні, експериментальні та морфометричні дослідження: Монографія. Київ-Львів: Ліга-Прес, 2013. – 296 с.

29. Коляденко С.В. Вплив соціально-економічних та екологічних факторів на інтенсивність використання земель // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 9. С. 46-58.

30. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

31. Концепція реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.12.2016 р. № 932-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2016-%D1%80#n8>

32. Кулинич П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні : монографія / П. Ф. Кулинич. – К. : Логос, 2011. – 688 с

33. Купріянич І. П. Теоретико-методологічні засади організаційно-економічного забезпечення екологобезпечного аграрного землекористування. Ефективна економіка. 2020. №3.

34. Купріянич І. П. Удосконалення організаційно-економічного механізму формування екологобезпечного землекористування Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2023. № 3.

35. Купріянич І. П. Факторний аналіз загроз та ризиків екологічної безпеки сільськогосподарського землекористування. Економічний дискурс. 2020. Вип. 1. С. 24–29.

36. Купріянич І. П., Колісник Г. М. Передумови економічного розвитку територій з врахуванням екологічних факторів. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2019. № 3. С. 13–22.

37. Купріянич І. П., Мельник Д. М., Салюга В. А. Інституційний підхід до планування розвитку системи землекористувань територій територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 16. С. 25–30.

38. Купріянич І. П. Сутність та роль екологобезпечного аграрного землекористування в сільському господарстві. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2021. № 2. С. 32–41.

39. Львівська область: природні умови та ресурси: монографія / за заг. ред. д-ра геогр. наук, проф. М.М. Назарука. — Львів: Видавництво Старого Лева, 2018.

592 с

40. Мартин А. Г., Осипчук С. О., Чумаченко О. М. Природно-сільськогосподарське районування України : монографія. – К. : ЦП «Компринт», 2015. – 328 с.

41. Мовчан М.М. Складові сутності еколого-економічних відносин прав власності на землю у сфері боротьби з деградацією земель та опустелюванням // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2017. № 1. С. 77-82.

42. План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 р. № 878-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2017-%D1%80>

43. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання удосконалення управління в сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності та розпорядження ними» від 7 червня 2017 р., № 413 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/413-2017-%D0%BF>.

44. Про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, спрямованих на управління у сфері використання та охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності, та розпорядження ними: Звіт Рахункової палати України за 2021 рік. К.: РПУ, 2018. 54 с.

45. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Львівській області в 2021 році URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Regionalna-dopovid-Lvivska-ODA-2021.pdf>

46. Регіони України 2019: статистичний збірник / за

ред. І.Є. Вернера. Київ: Державна служба статистики України,
2019. 309 с.

47. Сільське господарство України 2020: статистичний збірник.
Київ: Державна служба статистики України, 2021. 231 с.

48. Чудовська В. А. Еколого-економічний механізм захисту
сільськогосподарських земель від деградаційних процесів //
Збалансоване природокористування. 2018. № 3. С. 113-123.

49. Чудовська В. А. Розвиток системи планування раціонального
використання та охорони земель сільськогосподарського
призначення // Збалансоване природокористування. 2016. № 4. С.
177-183.

50. Чудовська В.А. Механізм державного регулювання
екобезпечного використання земельних ресурсів // Збалансоване
природокористування. 2015. № 1. С. 65-69.

51. Чудовська В.А., Ступень Н.Р. Концептуальні засади процесу
відтворення земельних ресурсів в аграрному секторі // Економіка
АПК. 2015. № 10. С. 21-26.

52. Шкуратов О.І. Інформаційно-аналітичний фактор екологічної
безпеки в аграрному секторі економіки // Економічний аналіз:
збірник наукових праць. 2016. Т. 23. № 1. С. 98-105.

53. Шкуратов О.І. Методологічні основи формування системи
екологічної безпеки в аграрному секторі економіки //
Збалансоване природокористування. 2016. № 1. С. 153-158.

54. Шкуратов О.І. Організаційно-економічні основи екологічної
безпеки в аграрному секторі України: теорія, методологія,
практика: [монографія]. К.: ДКС Центр, 2016. 356 с.

55. Zausková L. Landscape-ecological interpretation and applications of landscape survey results for optimal land use // *Ekologia Bratislava*. 2019. 33(3). pp. 252–258.

56. Zero Net Land Degradation: A Sustainable Development Goal for Rio + 20. / UNCCD secretariat. Second ed. Bonn, Germany: United Nations Convention to Combat Desertification (UNCCD). 2020.

57. Zhang X., Ermolieva T., Balkovic J., Mosnier A., Kraxner F., Liu J. Recursive cross-entropy model for spatially explicit future land uses: a case study of the Heihe river basin // *Journal of Physics and Chemistry of the Earth*. 2015. Vol. 89. P. 56–64.